

шей Австро-Венгерской империи, до 1928 г. базировалась на австрийском законодательстве. В работе анализируется процесс законодательного развития института старост в 1928–1931 гг. Сделан вывод, что в целом, межвоенная польская модель низшего звена государственного управления была достаточно эффективной, что не мешало ее постоянно совершенствовать.

Ключевые слова: межвоенная Галичина, государственное управление Второй Речи Посполитой, староста, староство.

Summary

Nataliia Zakharchyn. The legal status of a starosta and starostvo in the Halychyna in the interwar period.

The article studies the legal basis of the local governing system of the Halychyna as part of the Second Polish Republic. The work reveals the preconditions of the re-establishment of the starosta and starostvo institute in 1919–1920, and the specificities of this process in southeastern voivodeships (Lviv, Stanislaviv, Ternopil) which had a significant percentage of the Ukrainian population. They existed since the XIV century as a structural government institution (in Polish-Lithuanian Commonwealth, Austria, Austria-Hungary). In the period of the Western Ukrainian People's Republic, starosta's position was replaced by the povit commissar on the territories controlled by WUPR. In interwar Poland, a starostvo, unlike a voivodeship, was one of the administrative authorities of the first instance. It is pointed out that the functioning of a starostvo in the Halychyna, like in the other former Austro-Hungarian Empire territories, until 1928, was based on the Austrian legislation. The study analyzes the process of legislative development of the starostvo institute in 1928–1931. In particular, it describes the main features of the Presidential order of 1928 on the organization and scope of work of the general administrative authorities and the Order of Minister of the internal affairs on the starostvo's internal organization. Starosta was legislatively defined as a head of staff who provides overall direction to his mandated povit. In Halychyna, for povits' heads, starostvo was a governance mechanism with which the issues of the representation in the government were resolved. Apart from this, the concept of starostvo's referat and expozytura was put into the administrative circulation. In each voivodeship of the Halychyna, the number of these administrative-organizational units was, on the one side, defined by the Minister's Order, but on the other side, supplemented in accordance with the voivodeship's demands. It is concluded that generally, the interwar Polish model of the lower layer of state government was quite efficient, whereas this did not prevent it from constant improvement.

Key words: interwar Halychyna, state administration of the Second Polish Republic, starosta, starostvo.

DOI: 10.36695/2219-5521.3.2021.05

УДК 340.12

К.С. ЛІСОВА

*Катерина Сергіївна Лісова, кандидат історичних наук, проректор Київського університету права НАН України**

ORCID: 0000-0002-2664-7721

РОЗВИТОК ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ТА ЙОГО КОДИФІКАЦІЯ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Протягом багатьох років, і навіть віків, людство неухайно формувало право, можливо, іноді навіть не замислюючись над цим. Завдяки звичаям минулих літ право закріпилось в тому виді, в якому ми зараз можемо бачити його. Адже звичай – це своєрідна форма соціального регулювання, бо в основі звичаю закладено форму поведінки саме багатьох людей, яка сформувалась у результаті багаторазового повторення в певному часі, регіоні, та навіть країні¹.

Саме зі звичаїв і традицій утворилось звичаєве право, яким протягом тривалого часу регулювалось багато сторін громадського життя. У цих звичаях відображалися риси певного етнічного характеру, і тому відмінності між звичаями різних країн та народів можна пояснити різним виміром культури та умовами, які закладалися в соціально-економічному житті цих людей.

Розвиток звичаєвого права та його кодифікація заклали основу сучасного права, саме тому інтерес до звичаєвого права не гасне й наразі. І в наших силах розглянути дану актуальну і в наш час тему та провести історико-правовий аналіз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовне дослідження різних аспектів становлення звичаєвого права на українських землях та його кодифікація міститься у працях: С.Г. Борисенка², І.С. Будзиловича³, М.Ф. Владимирського-Буданова⁴, М.В. Гримича⁵, П.П. Захарченка⁶, М.І. Козюбри⁷, Л.А. Кушинської⁸, Р.М. Лашенко⁹, Н.А. Максимейко¹⁰, Л.О. Окіншевича¹¹, Н.Є. Толкачової¹², О.О. Ястребова¹³.

Аналіз монографічних і періодичних джерел інформації із зазначеної теми показав, що загалом питання звичаєвого права досліджене непогано, адже така тема є дуже цікавою і в наш час, бо звичаєве право є важливим підґрунтям сучасного права. Але історико-правовий аналіз звичаєвого права та його кодифікації допоможе нам ширше поглянути на цю тему і отримати більш сучасну інформацію, яка була б корисною і в наш час та яку ми б змогли застосувати в наш час, спираючись на минулий досвід багатьох віків.

Формулювання мети статті. Виконати історико-правовий аналіз розвитку звичаєвого права на українських землях, та процесу кодифікації.

Виклад основного матеріалу. Слід почати з того, що історично звичаєве право створювалось на основі одноманітного та тривалого дотримання правил, які склались із правових уявлень, яких дотримувались в суспільстві. Саме регулярність лежить в основі звичаєвого права, адже вона перетворювала з часом неписані правила на реально діючі норми, які можна кодифікувати. Такі правила-норми могли вже регламентувати майнові, адміністративні, сімейні та навіть кримінальні відносини. Варто зауважити, що не слід плутати таку систему юридичних уявлень та дій з простими традиціями та звичаями, що зберігаються в народі у формі обрядів та інших схожих дій.

Звичаєве право стало необхідністю в суспільстві, яке розвивається та прогресує. На перших етапах зародження відповідного права норми були неписані, але вже мали юридичну силу. Оберігали такі «норми» старійшини соціальних груп, які мали найбільшу повагу серед суспільства. На подальших етапах розвитку вже поставало питання фіксації, кодифікації відповідних правил як звичайного процесу розвитку системи права в суспільстві. Питання кодифікації поставало на підставі необхідності систематизації, оскільки за відсутності такої була обмеженість дій, можливий вплив приватного характеру, неможливість внесення доповнень та змін¹⁴.

При дослідженні розвитку звичаєвого права на українських землях вважаємо доцільним зробити виділення етапів розвитку.

Отже, логічно було б вказати, що дослідження розвитку звичаєвого права слід почати з періоду найдавніших часів – Київської Русі.

Але варто зазначити, що ознайомившись з працею українського правознавця, співробітника Комісії для виучування історії західноруського і українського права ВУАН Л. О. Окіншевича¹⁵, ми вирішили дослідити та проаналізувати розвиток звичаєвого права на території українських земель за такими періодами, які пропонує науковець. А саме:

- право феодальної епохи (X–XV ст.);
- право станової держави (XVI – середина XIX ст.);
- право модерної держави (XIX ст. – наш час).

Мається на увазі, що дана періодизація повинна показати існування найбільш характерних рис розвитку звичаєвого права на території нашої країни.

Розглядаючи перший період, варто зазначити, що доба Київської Русі привертає особливу увагу при дослідженні звичаєвої культури, оскільки це були часи існування власної держави, основні закономірності правового розвитку якої визначили й подальшу долю української правової традиції попри усілякі впливи та негаразди, і саме з цією добою слід ідентифікувати себе сучасній Україні, як влучно зазначив професор М.І. Козюбра¹⁶.

Із приходом на правління Олега починається етап позитивного співіснування князівської влади і звичаєвого права. Перші зразки князівської правотворчості «устави» й «уроки» узгоджувались і ґрунтувались на звичаєвому праві та функціонували на основі усної звичаєвої домовленості між князем та поважними людьми племені. Звичаєве право закладено в основу нових правил княгині Ольги в галузі регламентації відносин між київським князем і князями інших племен. Однак вже в цей час стає наявним зародження елементів державного права на основі звичаїв.

Деякі дослідники права Київської Русі вказували на вплив скандинавського звичаєвого права на руське¹⁷. Цей висновок ґрунтувався як нормальний наслідок приходу варягів. Не можна заперечувати, що варязькі дружини принесли на Русь нову військову систему та передали свій досвід ведення війни. Однак щодо того, наскільки глибоким був вплив варягів в інших сферах, в тому числі й правовій, досі залишається спірним.

Потрібно зазначити, що надалі були створені перші відомі нам договори, які нормативно закріплювали стародавні звичаї у сфері цивільного права – договори Київської Русі та Візантії, які були створені на основі «закона руського». «Закон руський» був неписаним звичаєвим правом Київської Русі, який, після підписання договорів, став нормативно закріплений за допомогою договорів. Стали нормативно закріплені: принцип спадкування, майнові відносини між членами сім'ї, торговельні відносини та інші.

Окремо варто виділити Руську Правду – збірка, яка також ґрунтувалася на звичаєвому праві. У ній закріплювались звичаї, які використовувались на практиці у відповідні століття і до збірника. Але відповідний закон допоміг кодифікувати вироблену практику, звичаї, і почав регламентувати норми зобов'язального та, навіть, кримінального права. Наприклад, в Руській Правді були норми, на основі звичаїв, які на той час регулювали кровну помсту за вбивство людини¹⁸. Мається на увазі, що за вбивство могли помститись брат за брата, син за батька, батько за сина, племінник за дядька. В інших випадках, а також у разі, якщо месника не було, вбивця повинен був сплатити віру – штраф за вбивство на користь князя¹⁹. Пізніше кровна помста була законодавчо заборонена синами Ярослава Мудрого. Український вчений та історик М.А. Максимейко вважав, що помста, згадана Руською Правдою, була не самостійною розправою (досудовою), а виконанням судового вирок, на підставі якого злочинець видавався родичам вбитого для розправи. Аналогічна практика була у пізнішій правовій системі Литовського держави, заснованої на давньоруському праві²⁰.

Після занепаду Київської держави звичаєве право знову стало єдиним джерелом права на українських землях, що були захоплені татарами. Період монголо-татарського нашестя характеризується поступовим

занепадом общинної демократії. Однак на розвиток звичаєвого права монголо-татари не справили такого впливу, який був на землі Московської держави. І Руська Правда, і звичаєве право зберегли свою силу після монголо-татарського нашествия у Галицько-Волинському князівстві та Литовському. Воно продовжувало бути чинним у Галицько-Волинській державі, навіть після приєднання земель до Польщі.

У період господарювання на українських землях литовської та польської влади давньоруське звичаєве право лишалося основним джерелом регулювання суспільних відносин.

Не зважаючи на входження українських земель до Литовської держави, вони зберегли своє звичаєве право, а саме «свою старовину». Затвердивши принцип «старовини не рушити, новини не заводити», великі литовські князі підтвердили українським землям звичаєве право й сприяли його подальшому розвитку. Незабаром воно було засвоєне в усій Литовсько-Руській державі.

Слід розуміти, що не зважаючи на появу Литовських статутів, звичаєве право все одно не втратило свого значення. Деяке негативне ставлення до звичаєвого права було вказане в Другому Литовському статуті (1566 р.), який орієнтувався виключно на кодифіковані джерела. Така позиція не прижилася, і в Третньому Литовському статуті (1588 р.) була зафіксована значимість застосування звичаєвого права як допоміжного джерела. Слід зазначити, що окрім того, Литовські статuti всіх редакцій кодифікували дуже багато норм, які походили від давніх звичаїв.

Литовські статuti затвердили обов'язок суду у разі відсутності закріпленої законодавчої норми вирішувати справи на основі звичаєвих норм. Водночас магдебурзьке право, що на цей час вже було дуже поширене в українських містах, внесло на українські землі західноєвропейські торговельні звичаї, що містилися у «Саксонському зерцалі», «Порядку прав цивільних магдебурзьких», «Праві цивільному хелмінському» тощо²¹.

Навіть з об'єднанням Литовської і Польської держав та входженням нових норм права в більшості випадків ліквідація руських правових інститутів прямо за мету не ставилася, і руське право продовжувало працювати поряд із польським та литовським правом.

Природа, що була властива звичаєвому праву Литовської доби, зберігалася у звичаєвому праві і в часи Запорізької Січі, Гетьманської доби. Різниця утворилася, лише коли з'явилися нові відносини, і вони вимагали відповідного регулювання правом. Тобто, наприклад, нові види злочинів, які були пов'язані з козацьким рухом, вплив церковного права на шлюбні відносини тощо²².

Але слід зазначити, що до кодифікації відповідних регулюючих норм козаки Запорізької Січі всі свої правовідносини створювали виключно на звичаєвому праві, яке називали «козацьким правом» або «вольностями». Наприклад, не зважаючи на різноманітні каральні санкції, не було передбачено судових виконавців, і навіть катів, у разі страт. Оскільки бруднити руки кров'ю беззбройної жертви було «низьким» дійством, страту повинен був провести інший засуджений на смерть. У разі, якщо засудженого (в майбутньому – ката) на момент страти не було, то козацький суд відкладав виконання смертного вироку до того часу, поки до в'язниці не потрапляв новий звинувачений. Такі дії також можна назвати звичаєм, адже відповідних закріплених норм з цього приводу не було, і керувались лише відповідним правилом-звичаєм.

Головним органом влади в Запорізькій Січі можна вважати Козацьку Раду (Коло), на якій право голосу мали тільки козаки. Зібрання та голосування проходили відкрито, гласно та на підставі усних норм звичаєвого права, що вважалося основою вольностей. Тому можна вважати, що козацьке право є продуктом відносин тільки козацького суспільства, в його нормах, навіть усних, були втілені їх уявлення про справедливість, свободу, рівність та право в цілому²³.

Слід зазначити, що збереження давніх звичаїв козаками було запорукою української автономії. Відповідне право не зазнавало змін та не стало писаним джерелом у ті часи і мало на меті керуватися нормами «стародавніх військових звичаїв, словесного права і здорового глузду». А в часи Гетьманщини збереження «давніх прав», в тому числі й звичаєвого козацького права, розглядалося як важлива гарантія відносної автономії України у складі Російської імперії²⁴.

Пізніше, на підставі заволодіння Росією відповідних територій української землі, були створені кодифіковані збірки на основі звичаєвого права, такі як «Права, за якими судиться малоросійський народ» та «Зібрання малоросійських прав»²⁵. Суди на території Гетьманщини здебільшого ґрунтували свої рішення на правових звичаях²⁶. Також слід виділити кодифікацію під назвою «Місцеві закони Полтавської та Чернігівської губерній», що стали невід'ємною частиною Зводу законів Російської імперії 1832 р.

Справжнє «народне право» стало одним із політичних гасел нової доби тільки після зникнення впливу російської і австрійської монархії. У часи Української Центральної Ради, Гетьманської держави, Директорії та Західноукраїнської Народної Республіки окремі норми земельного, шлюбно-сімейного та спадкового права свідомо відтворювали норми звичаєвого права, які вважалися такими, що найбільше втілювали риси національного права.

Не дуже легкий період для звичаєвого права був у радянські часи. Спершу допускалася допоміжна роль звичаєвого права у деяких правовідносинах, таких як цивільні та земельні. У той час створилася концепція «революційного звичаєвого права» академіка О.О. Малиновського. Він вважав, що в перехідний революційний період, коли зруйновано старий правовий порядок, звичаєве право стає основною формою права²⁷. Потім, зі стабільним встановленням радянського права, правова доктрина заперечувала будь-яку можливість застосування звичаєвого права як джерела регулювання суспільних відносин і могла допускати використання відповідного права використання лише у міжнародному праві.

Після здобуття Україною незалежності, у процесі глибокого реформування всіх галузей права, звичаєве право знову набуває все більшого значення у національній системі права.

Значимість звичаєвого права відображається в Цивільному Кодексі України, норми якого присвячені правовому звичаю як джерелу цивільного права. Визначення поняття правового звичаю в Цивільному Кодексі України вже є своєрідною гарантією можливості застосування звичаю. Правовим звичаєм ЦК визнає правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин (ч. 1 ст. 7 ЦК). Більш того, норми, які регулюють застосування правового звичаю, використовуються та є «працюючими», що може підтвердити судова практика.

Так, у ст. 673 ЦК встановлено, що в разі відсутності в договорі купівлі-продажу умов щодо якості товару продавець зобов'язаний передати покупцеві товар, придатний для мети, з якою товар такого роду звичайно використовується. Приблизно так само звичай ділового обороту знайшли своє втілення і в окремих нормах Господарського кодексу України. Так, у ч. 3 ст. 268 ГК передбачено, що в разі відсутності в договорі умов щодо якості товарів остання визначається відповідно до мети договору або до звичайного рівня якості для предмета договору чи загальних критеріїв якості.

Висновки. Отже, аналізуючи викладене вище, слід впевнено зазначити, що звичай мав, та досі має, велику роль у формуванні конституційного законодавства. Створення парламенту, відкриття першого засідання, порядок голосування та деякі інші звичаї отримали закріплення у Регламенті Верховної Ради України та інших законодавчих актах. Таким чином, звичай виступає одним із факторів правотворчої діяльності.

Звичай історично і фактично завжди передував закону. Звичаєве право і в наш час виконує функцію, регулюючи такі соціально значущі відносини, де втручання кодифікованого законодавства або передчасне, або небажане. І звичайно, як і у минулі часи, закон і зараз у ряді випадків для свого розуміння потребує доповнення звичаєм.

У цілому ж, в наш час, використання правового звичаю як джерела права має обмежений характер в силу консерватизму і неможливості впорядкування всіх сфер суспільних відносин. З певними винятками сфера його використання може звужуватись відповідно до вдосконалення законодавства. Такий процес ми бачимо на підставі того, що багато давніх звичаїв, в тій або іншій формі, вже кодифіковані в українському законодавстві.

Слід віддати належне, прогрес соціальних відносин на українських землях поступово змінював значення звичаєвого права. Багато віків звичаєве право було основним джерелом права завдяки місцевим законам та правилам набувало державного авторитету, однак із розвитком ролі владних установ та розвитком суспільних відносин, зростанням значення писаних законодавчих актів звичаєве право стало поступатися провідним місцем державному кодифікованому законодавству. Але це не означає, що звичай поступово «вийде» з нашого життя. Дуже часто поняття, які використовує законодавець, потребують пояснень з точки зору звичаю. Наприклад, дуже важко, не звертаючись до звичаю, сказати, чи може правопорушник посилається на пом'якшуючі обставини. І в таких випадках ми звертаємось до звичаєвого права, адже звичай не тільки пере-
дує закону, а й може стати додатком до нього.

¹ Гримич М. Дискусійні аспекти трактування терміна «звичаєве право». *Етнічна історія народів Європи*: зб. наук. праць. Київ, 2001. Вип. 8.

² Борисенко С.Г. Звичаєве право Литовсько-Руської держави. Загальна характеристика. *Праці Комісії для вивчення звичаєвого права України*. Київ, 1928. Вип. 3.

³ Будзилович І. Деякі особливості розвитку державності та права у Київській Русі. *Право України*. 1999. № 1. С. 126–132.

⁴ Владимирський-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. Ростов-на-Дону, 1995.

⁵ Гримич М.В. Інститут власності у звичаєво-правовій культурі українців в XIX – поч. XX ст. Київ, 2004; Гримич М. Дискусійні аспекти трактування терміна «звичаєве право». *Етнічна історія народів Європи*: зб. наук. праць. Київ, 2001. Вип. 8; Гримич М. Угоди за звичаєвим правом українців в XIX – на початку XX ст. *Етнічна історія народів Європи*. Київ, 2003. № 15. С. 11–18.

⁶ Захарченко П. Запорізька Січ – предтеча української гетьманської держави: судові процеси, види злочинів. *Історія України*. 2003. № 18. С. 1–5.

⁷ Козюбра М. Євразійська або слов'янська правова сім'я: реальність чи міф. *Українське право*. 2003. № 1.

⁸ Кушинська Л. Давньоукраїнський звичай – джерело права Української козацької держави середини XVII ст. *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку*. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2000. Вип. 7. С. 135–142.

⁹ Лашенко Р. Лекції по історії українського права. Київ, 1998.

¹⁰ Максимейко Н.А. Русская правда и литовско-русское право. Киев: Тип. С. В. Кульженко, 1904. 14 с.

¹¹ Окіншевич Л. Наука історії українського права. Київ, 1957. *Праці Комісії для вивчення звичаєвого права ВУАН*. Т. 18 с.

¹² Толкачова Н. Звичаєве право України: особливості розвитку. *Юридичні науки*. 2010. № 85. С. 112.

¹³ Ястребов О. «Руська Правда»: перший кодекс законів на Русі. *День*. 2004. № 148. С. 8.

¹⁴ Гримич М.В. Інститут власності у звичаєво-правовій культурі українців в XIX – поч. XX ст. Київ, 2004. С. 140.

¹⁵ Окіншевич Л. Наука історії українського права. Київ, 1957. *Праці Комісії для вивчення звичаєвого права ВУАН*. Т. 18 с.

¹⁶ Козюбра М. Євразійська або слов'янська правова сім'я: реальність чи міф. *Українське право*. 2003. № 1. С. 12.

¹⁷ Будзилович І. Деякі особливості розвитку державності та права у Київській Русі. *Право України*. 1999. № 1. С. 126–132.

¹⁸ Ястребов О. «Руська Правда»: перший кодекс законів на Русі. *День*. 2004. № 148. С. 8.

- ¹⁹ «Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства: навч. посіб. 2017. URL: https://pravo-zdat.com.ua/image/data/Files/368/3_Pravda%20ruska_NP_2%20vidannja_vnutri.pdf
- ²⁰ Максимейко Н.А. Русская правда и литовско-русское право. Киев: Тип. С.В. Кульженко, 1904. С. 13.
- ²¹ Лашенко Р. Лекції по історії українського права. Київ, 1998. С. 186.
- ²² Борисенко С.Г. Звичаєве право Литовсько-Руської держави. Загальна характеристика. *Праці Комісії для вивчення звичаєвого права України*. Київ, 1928. Вип. 3. С. 61.
- ²³ Захарченко П. Запорізька Січ предтеча української гетьманської держави: судові процеси, види злочинів. *Історія України*. 2003. № 18. С. 1–5.
- ²⁴ Гримич М. Угоди за звичаєвим правом українців в XIX – на початку XX ст. *Етнічна історія народів Європи*. Київ, 2003. № 15. С. 11–18.
- ²⁵ Владимирський-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. Ростов-на-Дону, 1995. С. 35
- ²⁶ Кушинська Л. Давньоукраїнський звичай – джерело права Української козацької держави середини XVII ст. *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку*. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2000. Вип. 7. С. 135–142.
- ²⁷ Толкачова Н. Звичаєве право України: особливості розвитку. *Юридичні науки*. 2010. № 85. С. 112.

Резюме

Лісова К.С. Розвиток звичаєвого права на українських землях та його кодифікація: історико-правовий аналіз.

Проведено історико-правовий аналіз розвитку звичаєвого права на українських землях. Розглянуто кодифікацію норм звичаєвого права. Проаналізовано основні періоди становлення та існування звичаєвого права. У статті показано особливості українського права як самодостатньої та оригінальної правової системи, на основі звичаєвого права, яка, не зважаючи на вплив інших держав та кількість минулих літ, зберегла свою основу й самобутність, адже формувалась на основі національних, соціальних та інших значущих факторів протягом багатьох віків.

Ключові слова: звичай, правило, звичаєве право, кодифікація, державне право.

Резюме

Лісова К.С. Развитие правового обычая в украинских землях и его кодификация: историко-правовой анализ.

Проведен историко-правовой анализ развития правового обычая в украинских землях. Рассмотрена кодификация норм обычного права. Проанализированы основные периоды становления и существования обычного права. В статье показаны особенности украинского права как самодостаточной и оригинальной правовой системы, на основе обычного права, которая, несмотря на влияние других государств и количество прошлых лет, сохранила свою основу и самобытность, ведь формировалась на основе национальных, социальных и других значимых факторов на протяжении многих веков.

Ключевые слова: обычай, правило, обыденное право, кодификация, государственное право.

Summary

Katherine Lisova. Development of customary law in the Ukrainian lands and its codification: historical and legal analysis.

Customary law was formed on the basis of rules, customs. Custom is a kind of form of social regulation, because the basis of custom is the form of behavior of many people, which was formed as a result of repeated in a certain time, region, and even country. We have considered the historical and legal analysis of the development of customary law in the Ukrainian lands. The codification of customary law is considered. The main periods of formation and existence of customary law are analyzed. The period of the law of the feudal epoch, the period of the law of the estate of the state, the period of the law of the modern state are considered. Relevant periods have helped us to identify the processes of customary law, and to trace how time, changes in the state apparatus can affect the formation of state law, and customary law in particular. Determined how customary law originated in Ukraine. The influence of Lithuania and the Polish period of customary law was considered. The period of existence of the Zaporizhzhya Sich was singled out as one of the most productive for the application of customary law. We analyzed Russia's influence on the formation of law on Ukrainian lands. But they came to the conclusion that one of the worst times for customary law was the Soviet era, as customary law was hardly used. It was noted that customary law is currently working, as customs can be considered an addition to codified legislation, because it is not always possible to apply the rules specified in laws, codes and other regulations. The article shows the features of Ukrainian law as a self-sufficient and original legal system, based on customary law, which despite the influence of other states and the number of past years, has retained its basis and identity, as formed on the basis of national, social and other significant factors over the centuries.

Key words: custom, rule, customary law, codification, state law.

ЧАСОПИС КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА

Український науково-теоретичний часопис

Заснований
у жовтні 2001 року

2021/3

Виходить
4 рази на рік

Київський університет права НАН України
Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України

ISSN 2219-5521

«Часопис Київського університету права» внесено до переліку фахових видань
за спеціальністю «Юридичні науки», категорія «Б»
(наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019)

Журнал внесено до міжнародних наукометричних баз

HeinOnline (США)
та
«Index Copernicus International» (Польща)

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України
(протокол № 9 від 28.10.2021)
Вченою радою Київського університету права НАН України
(протокол № 6 від 29.10.2021)

Передплатний індекс 23994

Редакційна колегія

Шемшученко Ю.С. – доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України (*головний редактор*);

Бошицький Ю.Л. – кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України, ректор Київського університету права НАН України (*заступник головного редактора*);

Ходаківська Т.В. – завідувач відділу Київського університету права НАН України (*редактор*);

Андрійко О.Ф. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України, завідувач відділу Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Батанов О.В. – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Білоцький С.Д. – доктор юридичних наук, професор, професор Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Гулієв А.Д. – доктор юридичних наук, професор Національного авіаційного університету;

Коросд С.О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Університету Короля Данила;

Костенко О.М. – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач відділу Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Кулинич П.Ф. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, провідний науковий співробітник, керівник сектору Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Ладиченко В.В. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Малишева Н.Р. – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України, завідувач відділу Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Медведева М.О. – доктор юридичних наук, професор Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Оніщук М.В. – доктор юридичних наук, професор, ректор Національної школи суддів України;

Пархоменко Н.М. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України, вчений секретар Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Подорожна Т.С. – доктор юридичних наук, доцент, професор Львівського торговельно-економічного університету;

Попко В.В. – доктор юридичних наук, професор Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Ракіпова І.В. – кандидат юридичних наук, доцент Національного університету "Одеська юридична академія";

Савчук К.О. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Сімутіна Я.В. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Софінська І.Д. – доктор юридичних наук, доцент, професор Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»;

Тимченко Г.П. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Удовика Л.Г. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Запорізького національного університету;

Усенко І.Б. – кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач відділу Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України;

Шатіло В.А. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри Національного транспортного університету;

Шимон С.І. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Шпакович О.М. – доктор юридичних наук, професор, професор Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Іноземні члени редакційної колегії

Амір Ібрагім огли Алієв – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Бакинського державного університету (Азербайджан);

Райнер Арнольд – доктор права, професор Університету Регенсбурга (Німеччина);

Вільям Е. Батлер – доктор права, іноземний член НАН України, заслужений професор Лондонського університету, професор Школи права Університету штату Пенсильванія (США);

Адам Махарадзе – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Вероніка Сікора – доктор права, професор, декан юридичного факультету Дебреценського університету (Угорщина);

Герберт Шамбек – доктор права, професор (Австрія);

Анджей Шміт – доктор права, професор, завідувач кафедри факультету права та управління Гданського університету (Польща).

<i>Бошицький Ю.Л., Червякова О.В.</i> Впровадження цілей сталого розвитку в науково-практичну діяльність Київського університету права НАН України	11
Теорія та історія держави і права. Філософія права	
<i>Барабаш О.О.</i> Становлення моделі сервісної поліції в Україні: історико-правове дослідження	15
<i>Биркович О.І., Биркович Т.І., Кабанець О.С.</i> Демократія як складова державного режиму	19
<i>Вовк О.Й.</i> Завдання перебудови міського самоврядування українських міст Російської імперії другої половини XIX століття	26
<i>Захарчин Н.Г.</i> Правовий статус старости та староства в Галичині у міжвоєнний період	38
<i>Лісова К.С.</i> Розвиток звичаєвого права на українських землях та його кодифікація: історико-правовий аналіз	42
<i>Попович Т.П.</i> Категорія обов'язку згідно із вченням Аврелія Августина	47
<i>Ющук О.О.</i> Деякі питання теорії спортивного права	51
<i>Lukianchenko Ie.V.</i> Gender-responsive government transitional justice policies – a path to sustainable peace and post-conflict reconstruction	55
<i>Чоренька Д.С.</i> Трансплантація органів і тканин людського організму: стан та проблеми правового регулювання	59
Конституційне право. Муніципальне право	
<i>Батанов О.В.</i> Децентралізація як міжнародний стандарт у конституційному праві	64
<i>Копча В.В.</i> Правовий захист конституційних принципів у рішеннях Конституційного Суду Угорщини	69
<i>Корнієнко П.С.</i> Роль Міністерства юстиції України у здійсненні конституційної правозахисної діяльності	75
<i>Батанова Н.М.</i> Політико-правові проблеми децентралізації влади в Україні в контексті європейського досвіду	79
<i>Ландіна А.В., Лисенко О.М.</i> Права і свободи людини в Україні: історія становлення та законодавче забезпечення	84
<i>Величко Д.М., Ченцова Н.В., Авраменко Я.М.</i> Реалізація практики Європейського суду з прав людини органами судового конституційного контролю України: загальнотеоретичний аспект	89
<i>Куян М.В.</i> Держава як суб'єкт конституційно-правових відносин правонаступництва	94
<i>Левченко А.В.</i> Забезпечення права на таємницю кореспонденції суддів Конституційного Суду України як гарантія їх незалежності	98
<i>Фокіна А.О.</i> Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні: концептуальні засади дослідження	102
Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право	
<i>Глух М.В., Ковалко Н.М.</i> Державний бюджет як економіко-правова категорія	108
<i>Дір І.Ю., Кропова А.С.</i> Правове регулювання діяльності багатонаціональних підприємств у межах просторових агломерацій в Україні	112
<i>Дудик І.М.</i> Інформаційні запити як форма державного контролю Антимонопольного комітету України	116
<i>Мехеда В.Д.</i> Правова свідомість військовослужбовців Збройних Сил в аспекті європейської інтеграції України	120
<i>Охотнікова О.М., Дорош В.С.</i> Планування використання земель як функція публічного управління в галузі використання і охорони земель: адміністративно-правовий аспект	124
<i>Семчик О.О.</i> Особливості правового статусу одержувачів бюджетних коштів за бюджетним законодавством України	128
<i>Чудик-Білоусова Н.І.</i> Діджиталізація надання та отримання інформації про соціальні гарантії на локальному рівні	132
<i>Олашин В.В.</i> Позовна заява як перший крок для забезпечення судового контролю за виконанням судового рішення в адміністративному судочинстві	137
Проблеми цивільного, господарського, трудового права та права соціального забезпечення в Україні	
<i>Kostruba A.V.</i> Polyvariativity of rights in the structure of corporate legal relations	141
<i>Бутинська Р.Я.</i> Медіація у трудовому праві України: сучасний стан та перспективи розвитку	146
<i>Волкова А.О.</i> Економіко-правові аспекти забезпечення внутрішньо переміщених осіб тимчасовим та доступним житлом на постконфліктних територіях	151
<i>Грекова М.М., Юренко В.Ю.</i> Відсторонення від роботи невакцинованих працівників	156
<i>Дорошенко Л.М.</i> До питання пріоритетності норм Цивільного кодексу України щодо норм спеціального законодавства: усі закони за юридичною силою рівні, але є закони пріоритетніші за інших?	160

<i>Кулачок-Тітова Л.В., Федчишина К.В.</i> Мотивація трудової діяльності: теоретичне обґрунтування та правове закріплення	167
<i>Pohorielova O.S.</i> Legal regulation of modern personnel policy	173
<i>Романова О.М.</i> Вакцинація – право чи обов’язок? Правові аспекти	177
<i>Ліпатнікова О.О.</i> Юридична природа та особливості здійснення іпотекодержателем права на продаж предмета застави	182
<i>Соловійов Б.О.</i> До питання особливостей реалізації права на інформацію у корпоративних правовідносинах	185
<i>Томляк Т.С.</i> Застосування національними судами принципу забезпечення найкращих інтересів дитини у цивільному судочинстві	192
Проблеми права інтелектуальної власності	
<i>Андросчук Г.О.</i> Рівень довіри і ставлення до штучного інтелекту: аналіз результатів досліджень	200
<i>Opolska N.M., Solomon A.I.</i> Intellectual property rights to objects created by artificial intelligence	207
<i>Левченко В.І.</i> Особливості інтелектуальної власності та інновацій авторського права в Україні	213
<i>Рейніш І.Л.</i> Розвиток національного законодавства у сфері інтелектуальної власності в Україні	217
Аграрне, земельне та екологічне право	
<i>Третяк Т.О.</i> Звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом визнання права власності на цей предмет	220
<i>Харитонova Т.С., Григор’єва Х.А.</i> Особливості геліоенергетичних правовідносин в Україні (на матеріалах практики)	224
<i>Кулинич О.П.</i> Правові питання створення та діяльності організацій водокористувачів в Україні	231
<i>Шараєвська Т.А.</i> Вирішення спорів про розірвання договору оренди землі: законодавчі підходи та судова практика	236
<i>Юрков М.В.</i> До питання про приватизацію земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій	240
Кримінальне право та кримінологія	
<i>Бортун М.І.</i> Діяльність прокурора по забезпеченню верховенства права	245
<i>Веселовська Н.О.</i> Детермінанти, які впливають на втягнення неповнолітніх дівчат у протиправну діяльність	249
<i>Savka O.I.</i> Basic principles of land reform and legal liability for violations in the field of land relations	253
<i>Тарасевич Т.Ю.</i> Проблеми евтаназії в Україні: реальність чи заборона	258
<i>Довженко Я.М.</i> Кримінальна відповідальність за діяння, що вчинялися в сфері сімейних відносин за нормами Литовських статутів	262
<i>Удалова Н.М.</i> Домашнє насильство: загальнотеоретичний аспект та рекомендовані алгоритми дій щодо реагування на випадки зазначеної категорії	267
Судоустрій. Прокуратура. Адвокатура	
<i>Сухарко А.В.</i> Проблеми розмежування повноважень органів суддівського врядування в Україні	273
Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство	
<i>Білоцький С.Д.</i> Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері скорочення викидів парникових газів цивільною авіацією	278
<i>Попко В.В.</i> Стратегія ООН у протидії транснаціональній організованій злочинності та міжнародний досвід	284
<i>Asgarova M.P.</i> Problems of the non treaty based mutual legal assistance on criminal cases between the states	294
<i>Дяченко В.І.</i> Миротворчість в умовах сучасних геополітичних загроз	300
<i>Переверзева О.С., Шкребітський А.Г.</i> Правове забезпечення безпеки мореплавства в рамках Міжнародної організації мобільного супутникового зв’язку (ІНМАРСАТ/ІМСО)	304
<i>Пільков К.М.</i> Доктрина поглинання, альтернативного та кумулятивного позовів: застосування у судочинстві України	308
<i>Коробіцин О.В.</i> Міжнародно-правове регулювання питання кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландія після виходу Великої Британії з Європейського Союзу	318
<i>Чечулін М.В.</i> Цивільне партнерство як форма фактичних шлюбних відносин (на прикладі Великої Британії)	313

Юридична освіта

<i>Кахнич В.С.</i> Юридична освіта та наука у деяких відомих вузах світу як приклади становлення для Львівського університету	330
---	-----

Гість номера

<i>Safarov A.T.</i> Legal basis for protection of copyright and related rights. International copyright	334
---	-----

Рецензії

<i>Харитонов Є.О.</i> Рецензія на монографію А.В. Коструби «Корпорація: досвід феноменологічного дослідження»	339
<i>Балюк Ю.О.</i> Рецензія на монографію «Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України»	340
<i>Теплюк М.О., Євграфова Є.П.</i> Фундаментальний внесок у розвиток теорії походження права	341

Редакційні повідомлення	344
--------------------------------------	-----

Адреса редакції: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.
Головний редактор: +38044-278-51-55. Редактор: +38044-235-63-24, +38097-431-97-77.

www.chasprava.com.ua www.kul.kiev.ua
e-mail: chasprava@ukr.net

Редактор *Т.В.Ходаківська*. Художник *В.С.Жиборовський*
Комп'ютерне макетування *О.С.Бондаренко*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 16356-4828ПР від 19.02.2010 р.
Підп. до друку 25.11.2021. Формат 60×84 1/8. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 40,0. Обл.-вид. арк. 47,9. Наклад 500 прим.
Видання та друк: Київський університет права НАН України. 01601, м. Київ-1, вул. Трьохсвятительська, 4. Тел. +38044-278-73-11.

Law Review **OF KYIV UNIVERSITY OF LAW**

Ukrainian scientific and theoretical periodical

Founded
in October, 2001

2021/3

Published
4 times per year

Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine
V.M. Koretskyi Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

ISSN 2219-5521

**“Law Review of Kyiv University of Law” is included into the professional
publication list “Legal sciences”, category “B”**
(Ministry of Education and Science of Ukraine: order № 1643, 2019/12/28)

The journal is entered in the international scientific metric bases

**HeinOnline (USA)
and
“Index Copernicus International” (Poland)**

Recommended for publishing by
V.M. Koretskyi Institute of State and Law of the NAS of Ukraine Academic Council
(protocol № 9, 2021/10/28)
Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine Academic Council
(protocol № 6, 2021/10/29)

Subscription index 23994

Editorial team

Yuriy Shemshuchenko, Dr. hab. in Law, Professor, Academician of the NAS of Ukraine, Director of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine (*Editor-in-Chief*);

Yuriy Boshytskyi, Ph.D. in Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Rector of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine (*Editor-in-Chief deputy*);

Tetiana Khodakivska, Head of the Department of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine (*editor*);

Olha Andriyko, Dr. hab. in Law, Professor, Corresponding Member of the NALS of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Department of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Oleksandr Batanov, Dr. hab. in Law, Professor, Leading Researcher of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Sergiy Bilotsky, Dr. hab. in Law, Professor, Professor of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv;

Arif Guliev, Dr. hab. in Law, Professor of the National Aviation University;

Sergey Koroed, Dr. hab. in Law, Professor, Head of the Department of King Danylo University;

Olexander Kostenko, Dr. hab. in Law, Professor, Academician of the NALS of Ukraine, Merited Figure of Science and Technology of Ukraine, Head of the Department of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Pavlo Kulynych, Dr. hab. in Law, Professor, Corresponding Member of the NALS of Ukraine, Leading Researcher, Head of Sector of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Viktor Ladychenko, Dr. hab. in Law, Professor, Head of the Department of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;

Nataliya Malysheva, Dr. hab. in Law, Professor, Academician of the NALS of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Department of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Maryna Medvedieva, Dr. hab. in Law, Professor of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv;

Mykola Onishchuk, Dr. hab. in Law, Professor, Rector of the National School of Judges of Ukraine;

Natalia Parkhomenko, Dr. hab. in Law, Professor, Corresponding Member of the NALS of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Scientific Secretary of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Tetiana Podorozhna, Dr. hab. in Law, Associate Professor, Professor of Lviv University of Trade and Economics;

Vadym Popko, Dr. hab. in Law, Professor of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv;

Inna Rakipova, Ph.D. in Law, Associate Professor of the National University "Odesa Law Academy";

Kostiantyn Savchuk, Ph.D. in Law, Senior Researcher, Senior Researcher of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Yana Simutina, Dr. hab. in Law, Senior Researcher, Leading Researcher of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Iryna Sofinska, Dr. hab. in Law, Professor of the National University "Lviv Polytechnic";

Gennady Tymchenko, Dr. hab. in Law, Senior Researcher, Leading Researcher of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Larisa Udovyka, Dr. hab. in Law, Professor, Head of the Department of the Law Faculty of Zaporizhzhia National University;

Igor Usenko, Ph.D. in Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Department of V.M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine;

Volodymyr Shatilo, Dr. hab. in Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Department of Kyiv National Linguistic University;

Svitlana Shimon, Dr. hab. in Law, Professor, Head of the Department of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman;

Olga Shpakovych, Dr. hab. in Law, Professor, Professor of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Editorial team foreign members

Amir Aliyev, Dr. hab. in Law, Professor, Dean of the Faculty of Law of Baku State University (Azerbaijan);

Rainer Arnold, Dr. hab. in Law, Professor of the University of Regensburg (Germany);

William E. Butler, Dr. hab. in Law, Professor, Foreign Member of the NAS of Ukraine and NALS of Ukraine, Emeritus Professor of University of London, Professor of Pennsylvania State University (USA);

Adam Makharadze, Dr. hab. in Law, Professor, Dean of Law and Social Science Faculty of Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia);

Herbert Schambeck, Dr. hab. in Law, Professor (Austria);

Veronika Szikora, Professor, Dean of the Faculty of Law of the University of Debrecen (Hungary);

Andrzej Szmyt, Dr. hab. in Law, Professor, Head of the Department of Constitutional Law and Administration of the University of Gdańsk (Poland).

CONTENTS

<i>Yuriy Boshytskyi, Olga Chervyakova. Implementation of sustainable development goals in scientific and practical activity of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine</i>	11
State and law theory and history. Philosophy of law	
<i>Olha Barabash. Formation of the service police model in Ukraine: historic legal research</i>	15
<i>Oleksandr Byrkovych, Tetyana Byrkovych, Oleksandr Kabanets. Democracy as a component of the state regime</i>	19
<i>Oleksandr Vovk. Tasks of reconstructing municipal self-government of Ukrainian towns of the Russian Empire in the second half of the 19th century</i>	26
<i>Nataliia Zakharchyn. The legal status of a starosta and starostvo in the Halychyna in the interwar period</i>	38
<i>Katherine Lisova. Development of customary law in the Ukrainian lands and its codification: historical and legal analysis</i>	42
<i>Tereziiia Popovych. The Category of Obligation according to Aurelius Augustine's Doctrine</i>	47
<i>Oleksii Yushchuk. Some issues of sports law theory</i>	51
<i>Ievgeniia Lukianchenko. Gender-responsive government transitional justice policies – a path to sustainable peace and post-conflict reconstruction</i>	55
<i>Danyila Chornenka. Transplantation of organs and tissues of the human body: state and problems of legal regulation</i>	59
Constitutional law. Municipal law	
<i>Oleksandr Batanov. Decentralization as an international standard in Constitutional Law</i>	64
<i>Vasyl Kopcha. Legal protection of constitutional principles in decisions of the Constitutional Court of Hungary</i>	69
<i>Petro Korniienko. The role of the Ministry of Justice of Ukraine in the implementation constitutional human rights activities</i>	75
<i>Nataliia Batanova. Political and legal problems of decentralization of power in Ukraine in the context of the European experience</i>	79
<i>Anna Landina, Oleksandr Lysenko. Human rights and freedoms in Ukraine: history of formation and legislative support</i>	84
<i>Dmytro Velychko, Nataliia Chenshova, Yana Avramenko. Implementation of the practice of the European Court of Human Rights by the bodies of judicial constitutional review: a general theoretical aspect</i>	89
<i>Mykhailo Kuian. State as a subject of constitutional legal relations of succession</i>	94
<i>Alina Levchenko. Ensuring the right to secrecy of correspondence of judges of the Constitutional Court of Ukraine as a guarantee of their independence</i>	98
<i>Anastasiia Fokina. Political rights and freedoms of man and citizen in Ukraine: conceptual bases of research</i>	102
State governing and administrative law issues. Financial law. Information law	
<i>Maryna Glukh, Nataliia Kovalko. The state budget as an economic and legal category</i>	108
<i>Ihor Dir, Anastasiia Kropova. Legal regulation of investment activity within spatial agglomerations in Ukraine</i>	112
<i>Inna Dudyk. Information requests as a form of state control of the Antimonopoly Committee of Ukraine</i>	116
<i>Vladislav Mekheda. Legal consciousness of servicemen of the Armed Forces in the aspect of Ukraine's European integration</i>	120
<i>Olena Okhotnikova, Viktoriia Dorosh. Land use planning as a function of public administration in the field of land use and protection: administrative and legal aspect</i>	124
<i>Olga Semchuk. Main peculiarities of legal status of budgetary funds recipients due to Ukrainian budgetary legislation</i>	128
<i>Nadiia Chudyk-Bilousova. Certain aspects of Digitalization Provision and Receipt of information about Social Guarantees at the Local Level</i>	132
<i>Volodymyr Olashyn. Statement of claim as a first step to ensure judicial review for the execution of a court decision in administrative proceedings</i>	137
The issues of civil law, commercial law, labour law and social security law of Ukraine	
<i>Anatolii Kostruba. Polyvariativity of rights in the structure of corporate legal relations</i>	141
<i>Roksolana Butynska. Mediation in labor law of Ukraine: current state and prospects for development</i>	146
<i>Anastasia Volkova. Economic and legal aspects of providing internally displaced persons with temporary and affordable housing in post-conflict territories</i>	151
<i>Maryna Hrekova, Valeriia Yurenko. Suspension of Unvaccinated Employees from Work</i>	156
<i>Lina Doroshenko. On the Issue of the Priority of the Norms of the Civil Code of Ukraine over the Norms of Special Legislation: all Laws are Equal by Legal Force, but are there Laws more Prioritized than others?</i>	160

<i>Liudmyla Kulachok-Titova, Kateryna Fedchyshyna. Motivation of labor activity: theoretical substantiation and legal consolidation</i>	167
<i>Oleksandra Pohorielova. Legal regulation of modern personnel policy</i>	173
<i>Olena Romanova. Is vaccination a right or a duty? Legal aspects</i>	177
<i>Olga Lipatnikova. The legal nature and peculiarities of the exercise by the mortgagee of the right to sell the subject of pledge</i>	182
<i>Borys Soloviov. To the issue of specifics of the right to information implementation in corporate legal relations</i> ...	185
<i>Taisa Tomlyak. Application by national courts of the principle of ensuring the best interests of the child in civil proceedings</i>	192
Intellectual property law issues	
<i>Gennadiy Androshchuk. Level of trust and attitude to artificial intelligence: analysis of research results</i>	200
<i>Natalia Opolska, Anna Solomon. Intellectual property rights to objects created by artificial intelligence</i>	207
<i>Vladislav Levchenko. Features of intellectual property and copyright innovation in Ukraine</i>	213
<i>Illia Reinish. Development of national legislation in the field of intellectual property in Ukraine</i>	217
Agricultural, land and environmental law	
<i>Taras Tretiak. The Foreclosure on the Mortgage Property by the Judicial Declaration of the Mortgage Holder's Ownership on the Mortgage Property</i>	220
<i>Tatiana Kharytonova, Khrystyna Hryhorieva. Peculiarities of helioenergy legal relations in Ukraine (on practice materials)</i>	224
<i>Olha Kulynych. Legal issues of creation and activity of water user organizations in Ukraine</i>	231
<i>Tetiana Sharaievsk. Dispute Resolution over Termination of the Land Lease Agreement: Legislative Approaches and Judicial Opinion</i>	236
<i>Marko Yurkov. On the issue of land privatization of state and communal agricultural enterprises, institutions, organizations</i>	240
Criminal law and criminology	
<i>Mykola Bortun. The competence of the prosecutor to safeguard the rule of law</i>	245
<i>Nataliia Veselovska. Determinants which influence on involving underaged girls into illegal activities</i>	249
<i>Olexander Savka. Basic principles of land reform and legal liability for violations in the field of land relations</i>	253
<i>Tetiana Tarasevych. Relevance of the problem of euthanasia in Ukraine: reality or ban</i>	258
<i>Yaroslava Dovzhenko. Criminal liability for actions committed in the field of family relations under the norms of the Statutes of Lithuania</i>	262
<i>Nezhdana Udalova. Domestic violence: general theoretical aspect and recommended algorithms for responding to cases of this category</i>	262
Court. Prosecutor's office. Advocacy	
<i>Alina Sukharko. Problems of delimitation of powers of judicial governing bodies in Ukraine</i>	273
The legal system of Ukraine and international law, comparative legal studies	
<i>Sergiy Bilotsky. International legal regulation of cooperation between states in the field of reducing greenhouse gas emissions by civil aviation</i>	278
<i>Vadym Popko. UN Strategy for Combating Transnational Organized Crime and International Experience</i>	284
<i>Matanat Pasha Asgarova. Problems of the non treaty based mutual legal assistance on criminal cases between the states</i>	294
<i>Valery Dyachenko. Peacekeeping in the context of modern geopolitical threats</i>	300
<i>Olga Pereverzyeva, Anna Shkrebtiiienko. Legal provisions for ensuring maritime safety within the framework of the International Mobile Satellite Organization (IMSO)</i>	304
<i>Kostiantyn Pilkov. Merger of remedies, alternative and cumulative remedies doctrine: application in court proceedings in Ukraine</i>	308
<i>Oleksandr Korobitsyn. International legal regulation of the border between Northern Ireland and the Republic of Ireland after the withdrawal of Great Britain from the European Union</i>	318
<i>Mykola Chechulin. Civil partnership as the form of the common-law marriage (legal experience of United Kingdom)</i>	323
Legal education	
<i>Volodymyr Kakhnych. Legal education and science in some well-known universities of the world as examples of formation for Lviv University</i>	330

Contents

Issue guest

Azer Tofiq Safarov. Legal basis for protection of copyright and related rights. International copyright 334

Reviews

Yevhen Kharytonov. Review of the monograph by A. Kostruba «Corporation: the experience of phenomenological research» 339

Yuliia Baliuk. Review of the monograph «Problems of Improving the Efficiency of Criminal Justice of Ukraine» 340

Mykhailo Tepliuk, Yelyzaveta Yevhrafova. Fundamental contribution to the development of the theory of the origin of law 341

Editorial message 344

The editorial office address: 4, Triokhsviatytska Street, Kyiv, 01601.

The editor-in-chief: +38044-278-51-55. The editor: +38044-235-63-24, +38097-431-97-77.

www.chasprava.com.ua www.kul.kiev.ua

e-mail: chasprava@ukr.net

The editor *T.Khodakivska.* The artist *V.Zhyborovskiy.*

Computer premastering *A.Bondarenko*

Printed media state register certificate KV № 16356-4828 PR, 19.02.2010

Signed for printing 2021/11/25. Format 60×84 1/8. Offset printing. Conventional printed sheets 40,0. Published sheets 47,9. Sheet feed 500 copies.

Edition and printing: Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine. 4 Triokhsviatytska St., 01601, Kyiv-1, phone number +38044-278-73-11.

До відома авторів

Просимо вас дотримуватися правил підготовки, комплектації та оформлення рукописів для «Часопису Київського університету права». Авторські рукописи мають бути оформленими відповідно до державних стандартів і відповідати вимогам Постанови ВАК України № 7-05/1 від 15.01.2003 р.: «...приймати до друку... лише наукові статті, які мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор; виділення невиділених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі» (Бюлетень ВАК України, № 1, 2003).

1. Редакція приймає до друку статті українською або російською, або англійською мовами.

Файл з текстом наукової статті має містити:

– відомості про автора (ім'я, по батькові повністю, прізвище, вчений ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, службовий і мобільний телефони, e-mail);

– ORCID;

– розширене УДК статті;

– назва статті, резюме (500–700 знаків) та ключові слова (5–7 слів або словосполучень) українською, російською та англійською мовами);

– розширена анотація (1–1,5 сторінки: шрифт – 14 pt; інтервал між рядками – 1,5 pt) та відомості про автора англійською мовою;

– назви файлів повинні містити прізвище автора (наприклад: Іваненко_стаття.doc; Іваненко_анотація.doc).

2. Авторам (співавторам), які не мають наукового ступеня, потрібно надіслати рецензію доктора/кандидата юридичних наук, який є фахівцем у галузі знань, що стосується тематики поданої наукової статті.

3. Вимоги до оформлення тексту рукопису.

3.1. Папір формату А4; параметри сторінки: верхній і нижній береги – 20 мм, лівий – 30 мм, правий – 15 мм; шрифт Times New Roman – 14 pt; інтервал між рядками – 1,5.

3.2. Посилання на джерела оформлюються як кінцеві або посторінкові виноска – арабськими цифрами в автоматичному режимі.

Опис використаних джерел подається мовою оригіналу і оформлюється відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015.

3.3. Після опису використаних джерел подається References – список використаних джерел, транслітерований латиницею і оформлений відповідно до міжнародного стилю оформлення наукових публікацій APA (American Psychological Association) style. Назви періодичних видань (журналів) наводяться відповідно до офіційного латинського написання за номером реєстрації ISSN. До джерела необхідно додати позначення про мову оригіналу (наприклад: [in Ukrainian]) і цифровий ідентифікатор DOI (в разі наявності).

3.4. Авторські примітки оформлюються наприкінці сторінок з використанням символу * як знаку виноска.

4. Обсяг авторських рукописів. Орієнтовний обсяг статті – 10–15 сторінок (20–30 тис. зн. з пробілами); наукових повідомлень, рецензій тощо – 3–5 сторінок.

Матеріали, надані з порушенням зазначених вимог, не публікуються.

Редакція залишає за собою право відхиляти статті:

- які не відповідають проблематиці журналу;
- які, на думку редакції, не відповідають науковому рівню журналу;
- які містять грубі помилки та неточності;
- які мають ознаки компілятивного відтворення ідей і матеріалів інших авторів.

Автор несе відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, належність останнього йому особисто та якість перекладу цитат з іншомовних джерел.

Редакційна колегія має право рецензувати, редагувати, скорочувати та відхиляти статті.

Публікації здійснюються на платній основі.

**«Часопис Київського університету права» внесено до переліку фахових видань
за спеціальністю «Юридичні науки», категорія «Б»
(наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019)**

**«Часопис Київського університету права» внесено до Міжнародної
наукометричної бази «Index Copernicus International» (Польща)**

**Ліцензійною угодою від 10.10.2014 р. «Часопис Київського університету права»
внесено до Міжнародної наукометричної бази даних «HeinOnline» (США)**

**Київський університет права НАН України
вул. Терещенківська, 2 тел.: 044-235-63-24, 097-431-97-77
Ходаківська Тетяна Володимирівна
www.chasprava.com.ua e-mail: chasprava@ukr.net**

Нагадуємо:

відповідальність за достовірність інформації, що міститься в статтях і повідомленнях часопису, лежить на їхніх авторах; у статтях і повідомленнях часопису висловлені погляди їхніх авторів, які не завжди збігаються з поглядами редакції; рукописи і рецензії авторам не повертаємо.